

Модуль 2
«БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ, МАРКЕТИНГ ТА
ОПОДАТКУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ»

Роздатковий матеріал до теми 1
«БІЗНЕС-ПЛАН ДЛЯ НОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.
ЗНАЧЕННЯ ТА ЗАВДАННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ, ЙОГО
СКЛАДОВІ ТА КРИТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ»

*Підготовлено в рамках реалізації Проєкту Європейського
Союзу програми Еразмус+ «Модуль Жана Моне»:
«Міждисциплінарний підхід до дослідження управління
відходами: впровадження практики ЄС»
(621029-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE)*

Тема 1

БІЗНЕС-ПЛАН ДЛЯ НОВИХ ПІДПРИЄМСТВ. ЗНАЧЕННЯ ТА ЗАВДАННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ, ЙОГО СКЛАДОВІ ТА КРИТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Мета: отримати навички написання бізнес-плану для підприємства.

План

1. Сутність бізнес-плану. Цілі складання бізнес-плану.
2. Класифікація бізнес-планів. Основні функції бізнес-планів.
3. Інформаційне поле бізнес-плану.
4. Основні вимоги до складання бізнес-плану. Технологія складання бізнес-плану.

Результати навчання:

Знати: сутність поняття «бізнес-план», його значення, завдання, функції, зміст (основні розділи), методику написання.

Вміти: складати бізнес-план.

1. Сутність бізнес-плану. Цілі складання бізнес-плану

Бізнес-план – це офіційний документ, який в точній, зрозумілій та доступній формі описує процес створення та реалізації комерційної ідеї її власником з точки зору збуту, виробництва, обліку і фінансів. Він є основою для планування, оцінки та контролю різних аспектів діяльності підприємства.

Цілі складання бізнес-плану

1. Планування: бізнес-план допомагає визначити мету і стратегію підприємства, а також встановити конкретні цілі і завдання, що потрібно досягнути. Він також допомагає визначити потреби в ресурсах (фінансових, людських, матеріальних) і розподілити їх відповідно.

2. Привернення інвестицій: бізнес-план є важливим інструментом для залучення фінансування. Він допомагає в показі потенційної прибутку, оцінці ризиків і поясненні, як інвестиції будуть використовуватися. Бізнес-план повинен бути переконливим і професійним, щоб залучити капіталовкладників.

3. Керівництво і контроль: бізнес-план надає основу для контролю за виконанням стратегічних і оперативних цілей. Він дозволяє встановити метрики проекту та зрозуміти, чи досягається заплановане. Бізнес-план також

використовується для оцінки продуктивності та прийняття рішень щодо змін у стратегії або тактиці, якщо необхідно.

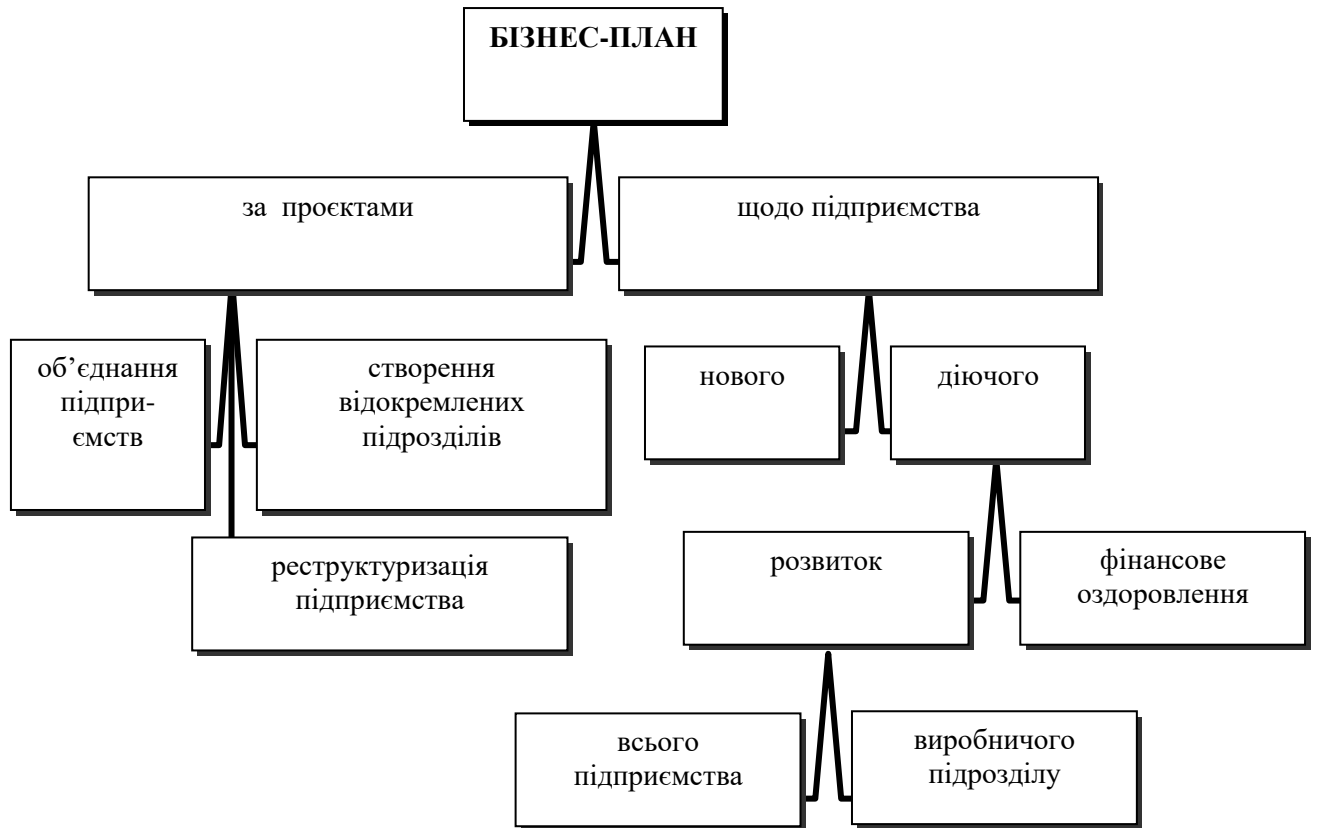
4. Комунікація: бізнес-план є важливим інструментом для спілкування зі зацікавленими сторонами, такими як партнери, постачальники, покупці. Він допомагає пояснити бізнес-модель, продукт або послугу, цільовий ринок і конкурентні переваги.

Отже, бізнес-план складається для планування, залучення інвестицій, контролю та комунікації. Він допомагає створити структурований план для розвитку бізнесу, визначити стратегічні цілі та способи їх досягнення. Крім того, бізнес-план допомагає оцінити ризики та потенційний прибуток, а також залучити інвесторів і зацікавлені сторони.

2. Класифікація бізнес-планів. Основні функції бізнес-планів

Класифікація бізнес-планів:

- ✓ за кількістю підприємств, задіяних у проєкті: для одного або декількох підприємств;
- ✓ за фазою розвитку підприємства, для якого розробляється бізнес-план: створення або розвиток підприємства, об'єднання підприємств, організація відокремлених підрозділів;
- ✓ за метою проєкту, для якого розробляють бізнес-план: обґрунтування зміни структури підприємства, розробка і вихід на ринок з новою продукцією, модернізація виробництва, фінансове оздоровлення підприємства, обґрунтування доцільності покупки майнового комплексу;
- ✓ за «споживачами» бізнес-планів: для самого підприємства або вищого керівництва, для потенційних партнерів або зовнішніх інвесторів;
- ✓ за видами господарської діяльності: виробництво, сільське господарство, будівництво, торгівля, посередництво, надання послуг;
- ✓ за термінами проєкту, для якого розробляється бізнес-план: коротко-, середньо- і довгостроковий;
- ✓ за розмірами господарської діяльності: проєкти великого, середнього або малого масштабу;
- ✓ за характеристиками товару, який пропонується на ринок: традиційний чи інноваційний товар, виробничо-технічного або споживчого призначення.

Функції бізнес-плану:

- 1) для розроблення стратегії підприємства, він є необхідним у період створення підприємства і при розробленні нових напрямів діяльності;
- 2) для планування - дозволяє оцінити можливості розвитку нового напрямку діяльності, контролювати господарські процеси підприємства;
- 3) для залучення кредитів - одним з головних факторів надання кредиту є наявність детально розробленого бізнес плану;
- 4) для залучення потенційних партнерів - вирішення питання про надання власного капіталу технологій, обладнання, створення спільних підприємств.

Основні функції бізнес-плану:

```
graph TD; A[Основні функції бізнес-плану:] --> B[Зовнішня - ознайомлення представників ділового світу із сутністю та основними аспектами реалізації конкретної підприємницької ідеї: бізнес-план - інструмент залучення необхідних для реалізації проекту фінансових ресурсів]; A --> C[Внутрішня – опрацювання механізму самоорганізації, тобто комплексної системи управління реалізації підприємницького проекту: бізнес-план – інструмент аналізу, контролю та оцінки успішності діяльності у процесі реалізації проекту];
```

Зовнішня -
ознайомлення
представників ділового
світу із сутністю та
основними аспектами
реалізації конкретної
підприємницької ідеї:
бізнес-план -
інструмент залучення
необхідних для
реалізації проекту
фінансових ресурсів

Внутрішня –
опрацювання механізму
самоорганізації, тобто
комплексної системи
управління реалізації
підприємницького
проекту:
бізнес-план –
інструмент аналізу,
контролю та оцінки
успішності діяльності у
процесі реалізації
проекту

3. Інформаційне поле бізнес-плану

Інформаційне поле бізнес-плану – це сукупність документів чи даних правового, економічного, комерційного, науково-технічного, зовнішньоекономічного та соціального характеру, які забезпечують інформаційні потреби підприємця в процесі опрацювання бізнес-плану (рис. 1).

Рис. 1. Інформаційне поле бізнес-плану

Формування бізнес-плану починається з ідеї. Під бізнес-ідеєю розуміють не лише концепцію бізнесу, але і той мінімальний обсяг інформації про запропонований товар (послугу), який дасть змогу потенційним партнерам оцінити перспективи поданих пропозицій.

Більшість ідей припиняють своє існування вже на стадії первісного обґрунтування. Причини:

- ✓ невідповідність запиту ринку;
- ✓ невідповідність концепції розвитку фірми;
- ✓ занадто великий обсяг коштів на впровадження;
- ✓ значні ризики;
- ✓ відсутність необхідних факторів чи засобів для подальшої розробки;

- ✓ програш у порівнянні з конкуруючими ідеями.

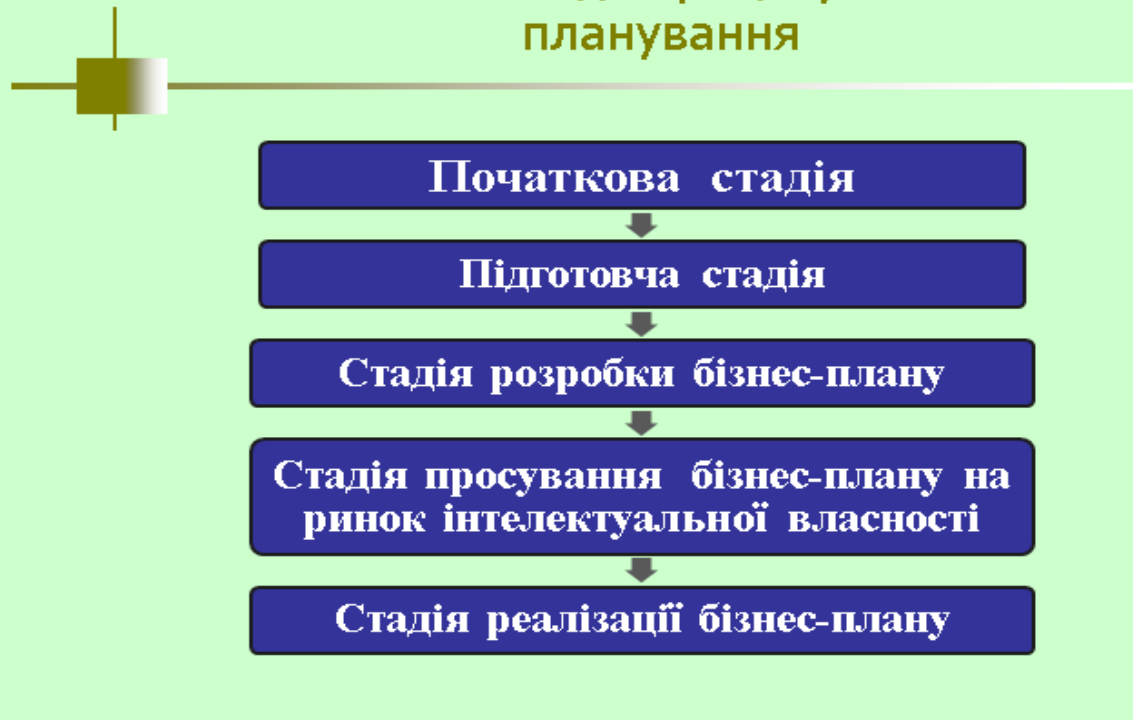
4. Основні вимоги до складання бізнес-плану.

Технологія складання бізнес-плану

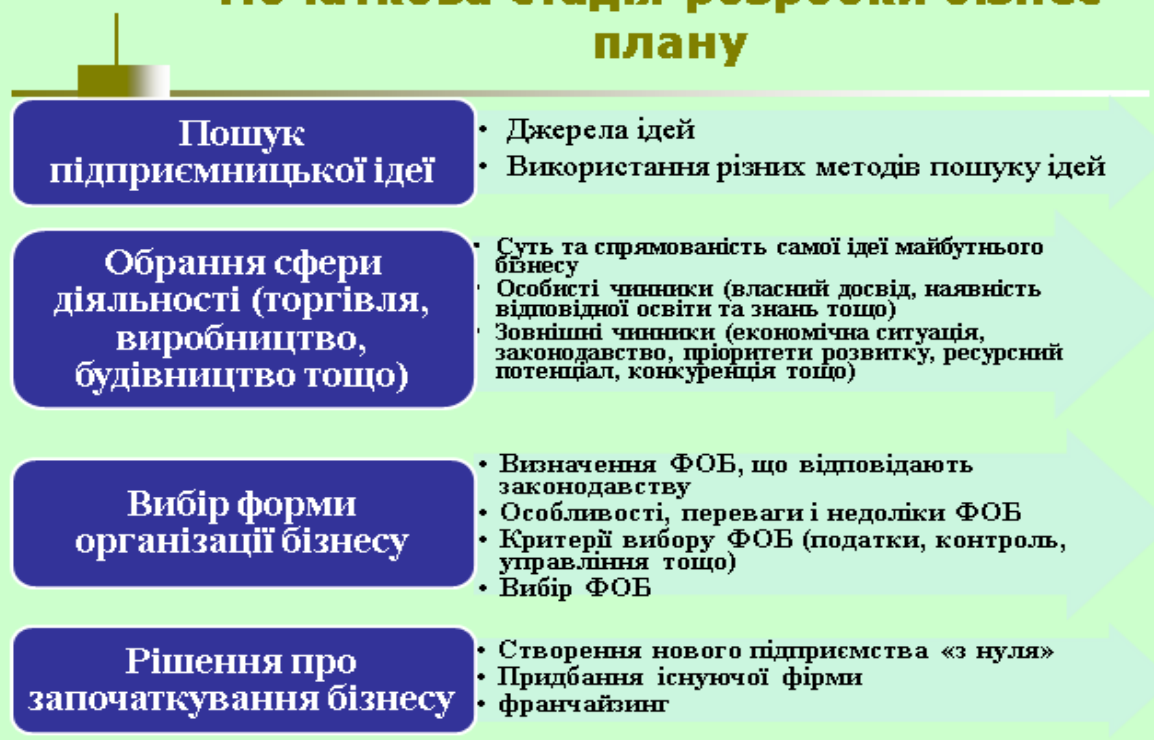
Основні вимоги до бізнес-плану:

- чітка структура матеріалу і його наочність;
- простота викладення і відсутність термінологічних бар'єрів;
- розумне дозування при викладенні виробничих технологій;
- обґрунтованість і достовірність інформації;
- об'єктивна оцінка перешкод, що стоять на шляху реалізації бізнес-плану;
- точність фінансових розрахунків;
- достатня докладність в поєднанні з лаконічністю (обсяг не повинен перевищувати 50 сторінок);
- цікавість викладення;
- розумне співвідношення цифрового і аналітичного матеріалу.

Основні стадії процесу бізнес-планування

Початкова стадія розробки бізнес-плану

Підготовча стадія розробки бізнес-плану

Збирання загальноекономічної інформації

- Формування інформаційного поля бізнес-плану

Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства

Оцінка можливостей та загроз

Виявлення сильних та слабких сторін підприємства

Стадія розробки бізнес-плану

Формулювання місії

- Головне призначення, специфічна роль, особливий шлях в бізнесі

Визначення цілей бізнес-плану

- Чого фірма хоче досягти за певний проміжок часу

Формулювання стратегії бізнес-плану

- Аналізуються стратегічні альтернативи
- Обирається стратегія діяльності фірми

Здійснення необхідних розрахунків

- Використання програмних продуктів (Project Expert)

Стадія просування бізнес-плану

Проведення переговорів з партнерами по реалізації бізнес-плану

Погодження умов та оформлення ділових відносин

Аудит бізнес-плану. Прийняття рішення щодо інвестування

Внесення коригувань до бізнес-плану

Стадія реалізації бізнес-плану

Фаза інвестування (період від вирішення про капіталовкладення до початкової стадії виробництва та функціонування проекту)

Фаза оцінки та аналізу відповідності обраних та досягнутих цілей

Розробка плану реалізації

Здійснення програми робіт в межах виконання бізнес-плану

Контроль виконання.
Коригування бізнес-плану

В Україні найбільшого поширення набули такі західні методики з розробки бізнес-планів:

■ UNIDO (Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку) для країн, що розвиваються з підготовки промислового техніко-економічного обґрунтування,

■ Світового Банку, Європейського банку реконструкції та розвитку тощо.

Згідно зі стандартами UNIDO, загальна структура бізнес-плану повинна включати такі параметри:

1. Резюме.
2. Ідея (сутність) пропонованого проєкту:
  - ✓ Загальні вихідні дані та умови.
  - ✓ Опис зразка нового товару.
  - ✓ Оцінка досвіду підприємницької діяльності.
  - ✓ Оцінка ринку збуту.
  - ✓ Опис споживачів нового товару.
  - ✓ Оцінка конкурентів.
  - ✓ Оцінка власних сильних і слабких сторін щодо конкурентів.
3. План маркетингу:
  - ✓ Мета маркетингу.
  - ✓ Стратегія маркетингу.
  - ✓ Фінансове забезпечення плану маркетингу
4. План виробництва:
  - ✓ Виробник нового товару.
  - ✓ Наявність і необхідні потужності виробництва.
  - ✓ Матеріальні фактори виробництва.
  - ✓ Опис виробничого процесу.

5. Організаційний план:

- ✓ Організаційно-правова форма власності фірми.
- ✓ Організаційна структура фірми.
- ✓ Розподіл обов'язків.
- ✓ Відомості про партнерів.
- ✓ Опис зовнішнього середовища бізнесу.
- ✓ Трудові ресурси фірми.
- ✓ Відомості про члени керівного складу.

6. Фінансовий план:

- ✓ План доходів та витрат.
- ✓ План грошових надходжень і виплат.
- ✓ Зведений баланс активів і пасивів фірми.
- ✓ Графік досягнення безбитковості.
- ✓ Стратегія фінансування.
- ✓ Оцінка ризику й страхування.

7. Додатки.

Стандарти бізнес-планів (за ЄБРР, Європейський банк реконструкції та розвитку):

1. Титульний лист
2. Меморандум про конфіденційність
3. Резюме
4. Підприємство
  - 4.1. Історія розвитку підприємства і його стан на момент створення бізнес-плану, опис поточної діяльності
  - 4.2. Власники, керівний персонал, працівники підприємства

- 4.3. Поточна діяльність

- 4.4. Фінансовий стан

- 4.5. Кредити

5. Проєкт

- 5.1. Загальна інформація про проєкт

- 5.2. Інвестиційний план проєкту

- 5.3. Аналіз ринку, конкурентоспроможність

- 5.4. Опис виробничого процесу

- 5.5. Фінансовий план

- 5.6. Екологічна оцінка

6. Фінансування

- 6.1. Графіки одержання й погашення кредитних коштів

- 6.2. Застава й поручництво

- 6.3. Обладнання й роботи, які будуть фінансуватися за рахунок кредитних коштів

- 6.4. SWOT-аналіз

- 6.5. Ризики й заходи щодо їхнього зниження

7. Додатки

МЕТОДИКА НАПИСАННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ

ТИТУЛЬНИЙ АРКУШ повинен містити назву бізнес-плану та прізвища й адреси власників бізнесу.

РЕЗЮМЕ. У резюме подають короткий опис бізнесу та висвітлюють його ключові завдання. Цей розділ буде підсумовувати весь бізнес-план, а тому його слід писати в останню чергу. У резюме включають основні тези кожного розділу бізнес-плану, причому в тому розрізі, у якому їх хоче бачити читач бізнес-плану (інвестор, партнер і т. д.).

ОПИС БІЗНЕСУ. У даному розділі висвітлюють такі базові поняття як назва, адреса та контактні телефони підприємства, а також вказують правовий статус підприємства та переваги організаційно-правової форми його створення.

ПРОДУКТ ЧИ ПОСЛУГА. У даному розділі подають опис продукту (послуги), який буде реалізуватись (із мінімумом бізнес-термінів), а також:

- описують переваги даного продукту (послуги) та потреби, які він задовільняє, його унікальні характеристики (УТП – унікальна торгова пропозиція);

- вказують необхідність наявності патенту чи авторських прав або певних статутних вимог, якщо їх вимагають для проведення діяльності підприємства;

- подають характеристику конкурентів.

- порівнюють послуги з аналогічною у конкурентів, вказують відмінності.

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ. У даному розділі подають опис ринку, на якому підприємство буде функціонувати:

- характеристику попиту в коротко- та довгостроковому періодах із поясненням, чому такий попит очікується;

- поділ ринку на сегменти та визначення цільового сегменту для підприємства, теперішню та прогнозовану частку ринку з їх детальною характеристикою;

- аналіз існуючих та майбутніх конкурентів (якщо на ринку немає прямих конкурентів, то здійснюють аналіз непрямих).

МАРКЕТИНГОВИЙ ПЛАН. У даному розділі висвітлюють підхід до маркетингової політики підприємства (основними елементами маркетингового плану є продукт (послуга), ціна, збут та просування), а також оцінюють конкурентоспроможність підприємства. Необхідно:

- здійснити SWOT-аналіз бізнесу, тобто описати сильні та слабкі сторони підприємства, його можливості та загрози його функціонуванню;

- визначити стратегічну мету підприємствам у довгостроковому періоді;

- описати методи продажу та канали збуту продукту (послуги).
- пояснити цінову політику;
- розробити план просування продукту (послуги) на ринку та описати методи, які будуть використовуватися.

ОСНОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ. У даному розділі наголошують на перевагах розташуванні та організації підприємства, тобто описують:

- місце розміщення підприємства, наявність необхідних комунікацій та інфраструктури;
- приміщення та обладнання, які будуть потрібні підприємству;
- необхідні ресурси та процес організації роботи підприємства.

УПРАВЛІННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ. У даному розділі подають інформація про організаційну структуру підприємства, а також: (коротко) біографія ключового персоналу з інформацією про вік, освіту, досвід роботи та висвітлюють вимоги до персоналу – його кількість, кваліфікація, вимоги щодо навичок та додаткових знань.

ФІНАНСОВИЙ ПЛАН. Даний розділ містить розрахунки, які повинні базуватися на даних попередніх розділів. Усі таблиці повинні супроводжуватися коментарями, усі припущення повинні бути обґрунтовані чи пояснені.

Розділ повинен містити:

- суми необхідних коштів та джерела їх залучення;
- калькуляцію собівартості та ціноутворення, види змінних та постійних витрат;
- планові обсяги реалізації послуг;
- фінансові розрахунки, включаючи таблиці грошових потоків, прибутків/збитків, та прогнозований баланс, без врахування будь-яких необхідних позичок.
- розрахунок точки беззбитковості (тобто обсяг продаж, при якому доходи дорівнюють видаткам);
- термін окупності інвестицій та показники рентабельності підприємства;
- пояснення усіх припущень.

РИЗИКИ. У даному розділі досліджують ризики, які можуть виникнути в процесі виконання бізнес-плану, тобто аналізують:

- які існують ризики, пов'язані з недотриманням запланованого графіку виконання бізнес-плану;
- наскільки чутливим є бізнес до впливу інфляції, падіння курсу національної валюти, збільшення облікової ставки НБУ;

– які є можливості переборення кризових ситуацій, наприклад, критичного стану грошових потоків (дефіциту грошей на певну дату).

ДОДАТКИ. фінансові звіти, аудиторські висновки, висновки фахівців з оцінки майна, рекламні брошури фірми, технічні описи продукту, резюме ключових керівників бізнесу, найважливіші угоди і контракти, інформація про виробничий процес, фотографії і малюнки товару, звіти про дослідження ринку, витяги з найважливіших законодавчих актів тощо.

Критичне оцінювання бізнес-плану є важливою складовою процесу планування та розвитку підприємства. Це оцінка всіх аспектів бізнес-плану з метою визначення його сильних і слабких сторін, потенційних ризиків та можливостей. Оцінювання бізнес-плану може здійснюватися індивідуально або колективно, залежно від потреб компанії. Спеціалісти в галузі бізнес-аналізу та фінансів можуть бути залучені до процесу оцінювання для забезпечення об'єктивності та компетентності.

Оцінюючи бізнес-план, слід звернути увагу на такі ключові питання:

1. Цільова аудиторія: Хто є цільовою аудиторією продукту чи послуги? Чи є на ринку попит на такий продукт чи послугу?

2. Ринковий аналіз: Яка конкуренція на ринку? Які поточні тенденції та перспективи розвитку цієї галузі?

3. Маркетингова стратегія: Як планується просування продукту чи послуги на ринку? Якими будуть методи продажу та маркетингові зусилля?

4. Фінансовий план: Чи є достатні фінансові ресурси для втілення бізнес-плану? Якими будуть доходи та витрати компанії?

5. Ризики: Які ризики пов'язані з реалізацією бізнес-плану? Чи є заплановані заходи для зменшення ризиків? Після оцінювання бізнес-плану, слід зробити висновки та рекомендації по досягненню поставлених цілей та покращенню ефективності. Незалежна оцінка може допомогти виявити потенційні проблеми та ризики, а також надати нові ідеї та підходи до розвитку бізнесу.